



Tegressus Iesus discedebat à templo, & accesserunt ad eum discipuli eius: ut ostenderent ei structuras templi. Iesus autem dixit illis: Nónne uidetis hæc omnia? Amen dico uobis, nō relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruetur. Egressus à templo, ostendit quod à Iudæis migraturus sit: & sicut dixit, quod relinquatur domus deserta, ita & facit. Prædicat quoque discipulis destructionem templi. Sapiebant enim & illi terrena, & stupebant ædificiorum pulchritudinem, & quasi Christo monstrabāt: Ecce qualem domum relinquis desertam. Vnde abducit illos, ne adhæreant terrenis, & ad supernam Hierusalē transmittit. Neutiquam manebit hic lapis super lapidem, dicens hyperbolicū sermonem, funditus perituum dicit.

Sedente autem eo in monte oliuarum, accesserunt ad eum discipuli secretò, dicētes: Dic nobis, quando hæc erunt, & quod signum aduentus & consummationis seculi? Secretò accedunt, ut de magnis rebus interrogaturi. De duobus enim rogant, & quando hæc erūt, nēpe destructio tēpli, expugnatioq; Hierusalē: & qđ signū ipsius aduentus.

Et respondens Iesus, dixit eis: Videte, ne quis uos seducat. Multi enim uenient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus: multosq; seducēt. Multi (inquit) ueniēt prædicantes se esse Christos. Nam Dositheus Samaritanus dicebat se prophetam à Mose prædictum, & Simón magnam uirtutem dei se nominabat.

Audituri estis bella & rumores bellorum, uidete ne turbemini, oportet enim omnia fieri, sed nondum est finis. Consurget autem gens contra gentem, & regnum contra regnum, & erūt pestilentiae, & fames, & terræmotus singulis locis. Hæc autem omnia initia sunt dolorum. Bella dicit Rhomanorum in Hierosolymis: non solum autē bella dicit futura, sed & fames ac pestes: quandoquidem ira dei in Iudæos sæuiet. Bella em̄ quis dixerit hominū incursiones, famem autē & pestem nūquā aliunde prouenire quā à deo. Deinde ne putent, quod priusquā prædicauerint consummetur mundus, dicit: Ne turbemini. Nondum enim consummatio, neque cum subuersione Hierusalem erit generalis consummatio. Gentem uero contra gentem, & regnum contra regnū exurrectura dicit propter imminētia Iudæis mala. Quæ initia sunt dolorum. Sicut em̄ parturiens dolet, & sic parit: ita & præsens seculum post confusiones, & bella parit.

Tunc tradent uos in afflictionem, & occident uos, & eritis inuissi cunctis gentibus propter nomen meum. Et tunc offendiculum patientur multi, & alius alium inuicē tradent, seq; odio habebunt inuicem, & multi pseudoprophetae surgent, & seducant multos: & quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Qui autem perseverauerit usq; in finem, hic saluus erit. Prædicat euētura mala, animans discipulos per hoc quod prædicat. Nam inexpectata terrere & turbare consueuerunt. Præmitigat igitur timorem prædicēdo futura grauiā, odia, inimicitias, offensiones, pseudoprophetas, qui præcursores sunt antichristi seducētes multos: ita ut in omni iniquitate obstinentur. Quia autē multiplicabit iniquitas p̄ imposturas antichristi exasperabunt & effientur homines, ita ut neq; cum familiarissimis ullum seruent charitatis uinculum, sed mutuū se tradant. Qui autem perseverauerit & fortiter tulerit, neque cesserit his quæ inferuntur tūc, saluus erit, & comprobabitur strenuus miles.

Et prædicabitur hoc Euangelium regni in uniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc ueniet consummatio. Non erit uobis prædicandi obstaculū. Confidite, prædicabitur enim Euangelium in omnibus gentibus in testimonium, hoc est in reprehensionem & condemnationem eorum qui non crediderunt, & tunc ueniet consummatio: non mundi, sed Hierusalem. Nam ante captam Hierusalem prædicatum est Euangelium, sicut & Paulus dicit: Euangelij, quod prædicatum in omni quæ sub sole. Nam quod de fine Hierosolymarum dicat, manifestum est ex sequentibus.

Quum ergo uideritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat. Abominationem desolationis dicit statum eius, qui ciuitati imperauit, quam erexit in adytis templi. Desolationis autem dicitur, ea

tur, eo quod expugnanda esset ciuitas, Abominatio uero, eo quod statuas & imagines hominum Hebræi abominationes uocabant, odio idololatriæ.

Tunchi qui in Iudæa sunt, fugiant in montes: is qui in tecto, non descendat ut tollat quicquam de domo sua: & is qui in agro, non reuertatur ut tollat uestes suas.] Insinuans summa pericula quæ euadi nō possunt, inquit, quod oporteat fugere non respiciendo, neq; curando quid in domo sit, uel uestes, uel alia uasa. Quidam autem abominatio nem desolationis Antichristum existimant, eo quod uastaturus mundum, & subuersus sit ecclesias, ac sessurus in tēplo. Et hæc sic, quod qui in tecto est, id est excelsis uirtutibus præditus, nō descendat à summis uirtutibus, ut tollat ea quæ sunt corporis. Domus enim animæ, corpus. Oportet autem & ab agro secedere, hoc est terrenis, & neq; uestē tollere malitiæ, quæ uetus est uestis quam exuimus.

Væ autem prægnantibus & lactantibus in illis diebus.] Prægnantes quidem non poterūt fugere, onere uētris grauata: lactantes aut, propter compassionē erga pueros. Illos enim relinquere nequeunt, neq; secum portare & simul saluare possunt. Fortassis Christus insinuat, quod & comederint pueros. Dicit enim Iosephus, quod quum esset fames propter obsidionem, mulier coxerit filium suum, & comederit.

Orate autem, ne fuga uestra fiat hyeme, neq; sabbato.] In persona apostolorū ad Iudæos hæc dicit. Apostoli em prius egressi erāt ex Hierusalē. Iudæis igit dicit ut precenē, ne in hyeme fiat fuga sua, eo quod incommodum sit illis temporibus fugere: neque in sabbato, tunc enim iuxta legem ociosi sunt, & fugere non audent. Tu autem & sic intelligito, quod oporteat precari, ne fiat fuga nostra ex hac uita, hoc est mors, in sabbato, ociosis nobis à bonis operibus: neq; hyeme, in sterilitate bonorum, sed in serenitate animæ, quæ non turbetur.

Erit enim tunc afflictio magna, qualis non fuit ab initio mundi ad hoc usq; tempus, neq; fiet. Et nisi abbreviati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: propter electos autem abbreviabuntur dies illi.] Afflictio intolerabilis tunc erit. Iusserunt enim Rhomanorum milites ne cui parceretur: sed deus propter credituros ex illis, & eos qui iam crediderant, non permisit simul omnes occidi. Decurtauit autem afflictiones, ac bella: nam si bellum crudelius fuisset, omnes qui intus erant, fame periissent. Quidam autem de Antichristi diebus hæc intelligunt, sed nō sunt intelligēda hæc de Antichristo, sed captiuitate urbis Hierusalem. Quæ ad Antichristum pertinent, hoc loco incipiūt.

Tunc si quis uobis dixerit: Ecce hic Christus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorē inducantur etiam electi, si fieri potest.] Quoniam discipuli duas quæstiones introduxerant, unam de captiuitate Hierusalem, & alteram de aduentu domini: postquàm de captiuitate dixit, inde & de suo aduentu dicere incipit ac consummatione seculi. Quum autem dicit, tunc non hoc sibi uult, quod statim, post captam Hierusalem si quis uobis dicat & c. sed tempus illud declarat quo futurum est, ut id quod dicitur, hunc sensum habeat. Tunc, id est quo tempore uenturus est Antichristus, erunt pseudochristi & pseudoprophetæ multi, & in apparitione dæmonum, qui dispergunt uidentium oculos, ut quosdam decipiant, atq; adeo nisi ualde sobrii sint, & iusti seducentur.

Sed ecce prædixi uobis.] Non habetis excusationem, potestis enim non decipi.

Si ergo dixerint uobis, ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet usq; in occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Vbi enim fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquilæ.] Si uenerint (inquit) impostores, dicentes: Christus uenit, sed in solitudine est occultus, uel in domo quadam, uel in promptuarijs & interioribus locis eius: ne decipiāmini. Aduentus enim Christi, non opus habebit quopiam qui illum demonstret, sed manifestus erit omnibus, sicut & fulgur. Nam sicut illud repentinum est & omnibus clarum, ita & ipse omnibus in mundo manifestus erit. Nō enim sicut in primo aduentu de loco in locum transiuit, ita & in secundo, sed in momento oculi aderit. Et sicut apud mortuum cadauer congregatur statim aquilæ, quæ uultures sunt, sic & omnes sancti uenient eò, ubi Christus

Cap. XXIII. THEOPHYLACTI ARCHIEP. BVLGAR. IN MATTHAEVM

fuerit. Hi enim in summa uolant, & in nubes rapiuntur, sicut aquilæ. Cadauer autem dicitur Christus, quia pro nobis cecidit, & mortuus est. Sicut & Symeon dicit: Hic erit in casum & resurrectionem multorum.

Luc. 2. **Ioëls. 2.** Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & uirtutes cælorum commouebuntur. Post aduentum Antichristi, qui breui soluetur: hoc enim declarauit per hoc quod dicit, statim sol obtenebrabitur, hoc est obscurabitur, non disparsens, sed superatus lumine aduentus Christi, quum non erit nox, uerum apparebit sol iustitiæ. Sed & uirtutes cælorum commouebuntur, hoc est obstupefcent & horrescent, uidentes creaturam immutari, & omnes ab Adam usque ad illud tempus homines rationem duros.

Et tunc apparebit signum filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & uidebunt filium hominis uenientem in nubibus cæli cum uirtute & gloria multa. Crux tunc apparebit in cælo, supra solem fulgens, ad arguendos Iudæos. Veniet enim Christus, contra Iudæos habens crucem, ut magnam iustificandi materiam & testimonium: ueluti si quis lapide percussus, ostendat lapidem. Signum autem dicit crucem, tanquam tropheum & insigne regium. Tunc igitur plangent omnes tribus terræ Iudææ, lugentes suorum inobedientiam & incredulitatem, & omnes qui terrena sapiunt, etiam si Christiani sint: tribus enim terræ dicunt hi qui terrena sapiunt. Quamuis autem cum cruce ueniat dominus, ueniet tamen cum gloria & uirtute.

Danic. 12. Et emitter angelos suos cum tubæ uoce magna, & congregabunt electos eius a quatuor uentis, a summis cælis usque ad terminos eorum. Emitter angelos suos cum tuba uocis magnæ, ut congregent sanctos, & eos qui ex mortuis resurrexerunt, ita ut occurrant illi in nubibus. Veneratur igitur eos etiam per angelorum uocationem, quamuis autem Paulus dicat, per nubes rapi, non est his aduersum. Collectos enim per angelos rapiunt nubes. Tuba autem dicitur ad maiorem terrorem.

2. Thes. 4. A fico autem discite parabolam, quum iam ramus eius tener fuerit, & folia fuerint enata, scitis quod prope sit æstas. Et uos quum uideritis omnia hæc, scitote quod prope sit in foribus. Quando (inquit) omnia hæc fiunt, non procul erit inter meum aduentum & mundi consummationem. Æstatem autem dicit futurum seculum, & serenitatem, quæ erit iustis. Impiis enim peccatoribus hyems & turbatio maior erit. Dicit igitur: sicut uidentes ramos & folia ficus, æstatem speramus: ita & signa illa uidentes, ut dixi solem & lunam immutari, & meum expectate aduentum.

Amē dico uobis, non præteribit hæc generatio, donec omnia illa fiant. Cælum & terra præteribunt, uerba autem mea non præteribunt. Generationem hoc loco dicit, non eam quæ tunc erat, sed fidelium, quasi hoc dicens: Non præteribit generatio fidelium, donec omnia hæc fiant. Non enim quia auditis famem & pestilentiam, credatis quod generatio fidelium his malis intereat, sed permanebit, & nihil illi præualebit. Sunt qui hæc omnia de sola captiuitate Hierusalem intellexerunt, & non de secundo aduentu. Vnde sic interpretantur: Non præteribit generatio hæc: hoc est, uestra apostolorum generatio uidebit Hierosolymorum calamitates. Confirmans autem dicta, inquit: Facilius est transire cælum, & terram aboleri, ac illa firma & immobilia, quam ut quoddam ex meis dictis mendax sit.

Cæterum de die autem illo & hora nemo scit, ne angeli quidem cælorum, nisi pater meus solus. Docet hoc loco discipulos, non ut discant quærere humanam naturam transcendentiam, nam dum dicit, neque angeli: admonet eos quod discere attentant id, quod angeli ignorant. & dum dicit, pater solus: prohibet eos anniti ut discant postea. Quod si dixisset eis, Scio, quidē, uobis autem dicere nolo: contristati essent utique, quasi despecti ab eo. Nunc autem dicit, quod neque filius nouit nisi pater solus. Sicut & patres sæpe continent quid in manibus: deinde autem dum quærunt hoc filij, & dare ipsi nolunt, occultant dicentes, Non habemus quod quæritis: & sic plorantes filios compescunt. Ita & dominus ut compescat apostolos, ne discant de die illo & hora, dixit: Neque ego scio, nisi pater solus. Scit enim & ipse horam & diem illum, id quod ex multis alijs manifestum. Omnia enim

em quæcūq; habet pater, filij sunt: scientiā autē habet diei huius, & filius ergo illā habet. Manifestus autem ex hoc: quomodo enim possibile est ignorare filium, cui ea quæ ante diem & hic cognitus est? Nam qui ad uestibulū ducit, manifestum quod is & ianuam sciat. Sed utiliter hunc non aperuit: nobis enim scire non prodest quando cōsummatio, ne ignauī simus. Ignorantia enim nos facit alacres.

Sed sicut erant dies Noë, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erāt in diebus, Genes. 6. & 7
qui præcesserunt diluuiū, edentes & bibentes, contrahentes matrimonium, & nuptū dantes usq; ad diem quo intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt, donec uenisset diluuiū, & sustulisset uniuersos: ita erit & aduentus filij hominis. Ad cōfirmationem uerissimorum suorum dictorum utitur his quæ tempore Noë sunt facta: tunc irridebāt nonnulli arcæ præparationem, donec ueniret afflictio & inuolueret oēs. Sic & nunc alij qui irrident sermones de cōsummatione seculi: sed repente (inquit) adueniet interitus. Ostendit autem quod quum uenerit Antichristus, uoluptatibus erunt homines dediti, & ad nuptias & delicias propensiores, sicut tempore Noë gigantes.

Tunc duo erunt in agro, unus assumitur, & alter relinquitur. Duæ molentes in mola, una assumitur, & altera relinquitur. Tunc (inquit) quum omnes sine solitudine & sua operati fuerint opera: unus quidem assumitur, hoc est iustus in occursum Christi in ærem: alter autem, peccator uidelicet, infra relinquitur. sed & si serui aliqui fuerint & molant: & in his, illi quidē assumuntur qui digni, relinquuntur autem qui indigni. Atq; ita discimus & ex hoc loco, quod & serui & mulieres à uirtute nō impediuntur.

Vigilate igitur, quia nescitis qua hora dominus uenturus est. Illud autē scitote, quod si scisset pater familias qua hora fur uenturus fuisset, uigilasset utiq; & non permisisset fodi domum suam. Propter hoc & uos estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Vigilare iubet & præparari, hoc est habere uirtutis opera, quasi in thesauro quodam reposita, ut quum uenerit dominus repetens id quod uult, possimus dare. Vide autem, quomodo non dixerit, nescio qua hora fur uenturus sit: sed, nescius. Furem autē, mūdi cōsummationē nominat, & uniuscuiusq; mortem. Porro insinuat hoc loco nocte aduentum suum futurum. Sicut igitur fur clam uenit, ita & meus aduentus: ut negligentes non sitis, sed sobrij & uigilantes. Nam si sciremus quando futura esset mors nostra, illo solo die daremus operam quomodo placeremus deo: nunc autem quum ignoramus, sobrij simus semper ad uirtutum opera.

Quisnam est fidelis seruus & prudens, quem præfecit dominus famulatio suo, ut det illis cibum in tempore: Beatus seruus ille, quem quum uenerit dominus eius, inuenerit sic facientem. Amen dico uobis, quoniam super omnia bona sua cōstituet eum. Dubitatur an futurus sit fidelis q; & prudens: ut ostēdat qd̄ rarus talis sit, & inuentu difficilis. Duo enim exigūt ab omni dispensatore, fides & prudentia. Nam si quidem fidelis sit, & nihil furetur: prudens autem non sit, sed inuanum disperdat opes: uel si prudens fuerit & furetur, nihil proderit. Igitur qui tunc inuentus fuerit fidelis & prudens, ille & multo plura consequetur, regnum dico cœlorum. Nam omnium quæ sunt dei, hæredes erunt sancti. Fidelis autem seruus & prudens omnis etiam est, qui in tempore dedit cibum discipulis: sicut Paulus nūc quidem lacte potans, nunc autem sapienter loquens, fidelisq; minister, qui prius blasphemus & prudens, ut non ignorans cogitationes inimici. Sed & omnis qui à deo acceperit uel opes, uel potentiam, uel principatum, debet fideliter & prudenter ministrare ea, tanquā rationem redditurus.

Quod si dixerit seruus ille malus in corde suo, cunctatur dominus meus uenire: cœperitq; percutere conseruos, immo edere & bibere cum ebrijs: ueniet dominus serui illius in die quo non expectat, & hora qua ignorat, & dissecabit eum, & partem eius ponet cum hypocritis, illic erit ploratus & stridor dentiū. Ut dixit, quomodo fidelis seruus honorem habiturus sit, nunc dicit quomodo punietur malus. Nam si quis cui sunt concredita dispensationis dona, contemnat iudicium illud, & dicit: Moratur dominus meus, hoc est non statim & è uestigio pœnam imponit: & sumpta occasione ex longanimitate dei, percutiat conseruos suos, offendendo scandalis, & suam conscientiam

uerberet. Subditi enim uidētes principes donis dei malē uti, scādalizantur & damnu accipiūt. Qui igitur talis, dissecabitur, hoc est spoliabitur dono suo, & tunc apparebit qualis sit, & mittetur in tenebras, qui prius sub figura quadam decipiebat. Sicut multi pontificum sancti uidentur propter dignitatem, tunc autem tollitur ab eis gratia, & sicut hypocritae puniuntur. Nam quum alij sint, alij apparent.

C A P V T X X V.



Inc assimilabitur regnum cœlorum decem uirginibus, quæ sumptis lampadibus suis, exierunt in occursum sponso. Quinq; autem ex illis erāt prudentes, & quinq; fatuæ. Quæ erant fatuæ, acceptis lampadibus suis, non acceperant oleum secum: prudentes uero sumplerant oleum in uasis, unā cum lampadibus. Tardante uero sponso, dormitauerunt omnes ac dormierunt. Sub persona uirginum proponit parabolam de eleemosyna: ut, quoniam magnum opus est uirginitas, ne quis illud unum curans, alia negligat, sed discat, quod absq; eleemosyna, etiam uirgines cum scortis eiicientur. Merito autem qui compassione caret & misericordia, eiicitur etiam si uirgo sit. Scortum enim ab affectione tyrannica expugnat & naturali, immisericors autem à diuitijs. Quanto igitur infirmius cui obluendū, tanto minori uenia dignus est qui expugnatur ab auaritiæ morbo. Et stultus quidem est, qui uincit naturale incendium, & uincitur à paruorum pecuniarum cupiditate ac morbo. Dormitatio est mors. Mora autem sponsi dicitur, quia non statim secundus aduentus fit.

1. Thes. 5. Porro medio noctis clamor factus est: Ecce sponsus uenit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes uirgines illæ, & apparauerunt lampades suas. Fatuæ autem prudentibus dixerunt: Date nobis de oleo uestro, quia lampades nostræ extinguuntur. At responderunt prudentes, dicentes: Nequaquam, ne non sufficiat nobis & uobis, sed ite potius ad eos qui uendunt, & emite uobis ipsi. Porro dum irent emptum, uenit sponsus, & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, clausaque est ianua. Postea uero ueniunt & reliquæ uirgines, dicentes: Domine, domine, aperi nobis. At ille respondens, ait: Amen dico uobis, non noui uos. Vigilate itaque, quia nescitis neque diem, neque horam qua filius hominis ueniet. Media nocte dicit clamorem fieri, ut ostēdat, quod si inexpectatus ueniat dominus, quasi media nocte omnes dormiamus profundo somno. At cum clamore uenit, tuba enim sonabit in secundo aduentu. Lampades autem: & animæ nostræ, & uniuscuiusq; mens lampas est, quæ tunc accenditur, quādo habet oleum uirtutum, & misericordiam. Fatuæ autem uirgines ideo, quod tunc requirant oleum, quum non sit negociandi tempus. Porro prudentes dicunt: Neforte non sufficiat nobis & uobis. Virtus enim proximi mei uix sufficiet illi ad defensionem: tantum abest, ut & mihi. Ex suis enim quicq; operibus iustificabuntur, non proximorū. Sed fatuæ ad uendentes abeūt, hoc est ad pauperes. Cæterum quod dico, hunc sensum habet. Poenitudine ducuntur fatuæ, eo quod eleemosynam non fecerint: & nūc primū sciūt, quod à pauperibus oporteat nos oleum emisse. Hoc igitur est quod dicit abire ad uendentes, ut emerent oleum: hoc est mente abierunt ad pauperes, & secum cogitantes quale bonum sit eleemosyna: sed clausa est eis ianua. Post uitam enim illam, non est tempus poenitendi & operandi. Proinde dominus dicit illis: Nescio uos. Misericors & miserator dominus nescit immisericordes: quomodo enim dissimiles & alienos à se nosset? Scito insuper, omnem animam à deo habere illustrationem & lampadem, & omnes surgere in occursum domini. Omnes enim desyderant occurrere & coniungi deo: sed deo dante lampadem & illustrationem, prudentes quidem bene operādo oleum immittunt. Fatuæ autem sinūt lampadē sine oleo: excludūtur igitur non habētes bona opera, propter quæ accēdit in illis lūmē: nisi enim bona opera faciamus, extinguitur lumen dei in nobis.

Sicut enim homo quidam peregre proficiscens, uocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua, & huic quidem dedit quinq; talenta, alij autem duo, alij uero unum, unicuiq; secundum propriam facultatem, & profectus est statim. Abijt autem qui quinq; talenta acceperat